

ÇOCUKLARDA YALAN SÖYLEME DAVRANIŞI

Çocuklarda yalan söylemenin öğrenilmesi tıpkı konuşmak, yürümek gibi çocuğun gelişiminin bir belirtisidir. Ancak yalan yetişkinin dünyasında çocuğun dünyasından çok daha farklı bir anlam taşır. Dolayısıyla ebeveynler için çocuğun yalan söylemesi endişe verici olabilmektedir. Özellikle de çocukların yalanla tanıştığı yaşların aileden yavaş yavaş ayrılmaya başladıkları yıllarda olması endişeleri tetiklemektedir.

Okul öncesi eğitime başlayan çocuk okul arkadaşları veya öğretmenini konu alan yalanlara başvurabilir. Bakıcı gözetiminde veya büyükanne, büyükbaba ile büyüyen çocuk bakımını üstlenen kişilerle ilgili yalan söyleyebilir. Bu tarz yalanlar ailenin temel korkularını ve kaygılarını tetiklemektedir. Çocuğun masum yalanları ailelerin ve yalana konu olan kişilerin zor durumlarda kalmasına neden olabilmektedir.

Peki çocuklar neden yalan söyler? **Çocuklarda yalan** hangi şekillerde görülür? Aileler bu yalanlar karşısında nasıl bir tutum sergilemelidir? Yazımızın devamında detaylarıyla paylaşacağız.

Çocuklarda Yalan Söyleme Davranışı Ne Zaman Başlar?

Çocuklarda yalan söyleme çoğunlukla **sembolik oyun** dönemiyle beraber başlar. Bu dönemde çocuk oyunlarına renk katmak için hayal dünyasını kullanır. Hayali arkadaş edinebilir. Nesnelere olduklarından farklı anlam ve roller yükleyebilir. Örneğin bir muz çocuk için oyun içerisinde telefon yerine geçebilir. Pelüş oyuncakçı doktora giden bir hasta olabilir.

Çocuk bu sembolik oyun döneminde -miş gibi yapmayı, taklit etmeyi ve hayal dünyasıyla oyunlarını çeşitlendirmeyi öğrenir. Çocuk oyunlarını daha keyifli hale getirmek için yaptığı bu değişikliklerin diğerleri tarafından da kabul edilmesini ister. Muz onun için telefonsa "hayır o bir muz" demek çocuğun öfkelenmesine veya küsmesine neden olabilir. İşte bu sembolik oyunun görülmeye başladığı dönem 2 yaş dolaylarına denk gelmektedir.

Çocuklarda yalan dil ve zeka gelişimlerine bağlı olarak 2-5 yaş aralığında görülebilmektedir. Bu dönemde söylenen yalanlar çocuğun gerçeğe hayali birbirinden ayıramamasının sonucu olarak açığa çıkmaktadır. Çocuk yalanın olumsuz sonuçlarından haberdar değildir ve bunun başkalarına zarar verebileceğini de bilmemektedir. Çocuk bu dönemde yalan söylerken başkasına zarar verme amacı gütmemektedir.

Çocuk büyüdükçe yalanın zararlarını öğrenmeye başlıyor ve gerçeğe hayalin ayırımına varabiliyor. Bu farkındalık ise çoğunlukla 6-7 yaş dolaylarında gelişmeye başlıyor. 7 yaş sonrasında yalan devam ediyorsa mutlaka bu davranışın nedenlerinin değerlendirilmesi gerekir.

Çocuklarda Yalan Söyleme Davranışının Nedenleri Nelerdir?

Çocukluğun ilk 5 yıl söylenen yalanlar çoğunlukla sözde yalanlar şeklinde görülüyor. Ancak 6 yaş itibarıyla çocuklar yalan söylemenin doğru bir davranış olmadığını öğrenmeye başlıyor. Bu dönemde çocuğun hayatındaki içsel ve çevresel faktörler yalanın devam etmesine neden olabiliyor.

Çocuk 8-9 yaşlarında gerçek ile yalan arasındaki farkları ayırt edebilir hale geliyor. 10 – 11 yaşlarında ise çocuk gerçek ile yanlış ayırt edebilecek bilişsel olgunluğa ulaşıyor. **Çocuklarda yalan** birden fazla nedenle görülebiliyor. Çocuk yalanı;

- Oyunlarını daha renkli hale getirmek için söyleyebilir,
- İhmal edilen veya yeterince ilgi gösterilmeyen çocuk, ilgi çekmek için yalan söyleyebilir,
- Ailesi tarafından takdir edilmeyen çocuk takdir edilmek için söyleyebilir: Kendisine ait olmayan bir şeyi kendisi yapmış gibi anlatabilir, hayali başarılarından bahsedebilir.
- Cezadan kaçınmak veya keyfi uzatmak için söyleyebilir: Oyuna kırılan çocuk ben kırmadım diyebilir. Oyunu bırakmak istemeyen çocuk "benim hiç uykum yok" diyebilir.
- Sorumluluktan kaçınmak için söyleyebilir: Odasını toplamak istemeyen çocuk "ben dağıtmadım kardeşim veya hayali arkadaşım dağıtmış." diyebilir.
- Başkalarını model aldığı için söyleyebilir: ebeveyn, öğretmen veya arkadaşlardan yalan söylemeyi öğrenip, tekrar edebilir.
- İstedığı bir şeyi elde etmek için söyleyebilir,
- Başa çıkmakta zorlandığı olumsuz duygu ve düşüncelerinin üstesinden gelebilmek için söyleyebilir: Yeni bir kardeşi olan çocuk, kardeşine yönelik olumsuz duygularıyla başa çıkmak için onun tatile gittiğini veya çok hasta olduğunu söyleyebilir.
- Sosyal kabul için yalan söyleyebilir: arkadaş grubuna dahil olmak isteyen çocuk, arkadaşlarının hoşuna gidebilecek konularda yalan söyleyebilir. Onlarla ortak ilgi ve becerileri olduğuna yönelik yalanlar gibi.
- Çocuk arzu ve gerçekleşmemiş isteklerine yönelik yalanlar söyleyebilir. Bisiklet hayali olan bir çocuk istediği halde bisikleti alamıyorsa hayalindeki bisiklete sahipmiş gibi anlatabilir. Bisikletinin renginden, ona nerede bindiğinden, ne kadar eğlenceli olduğundan bahsedebilir.
- Çocuk sevdiklerini üzmemek veya onların sevgisini kaybetmemek için yalan söyleyebilir: Annesinin sevdiği bir eşyasına zarar veren çocuk onu saklayabilir. Sınav sonucu kötü olan çocuk karnelerin verilmediğini söyleyebilir.

Çocuklarda Yalan Türleri Nelerdir?

Çocuklarda yalan 6 farklı şekilde görülebilmektedir. Yalanın ne olduğundan çok neden söylendiği değerlendirilmelidir.

Hayali – Sözde Yalanlar

Bu yalanlar çoğunlukla 2-4 yaş aralığında görülür. Çocuğun söylediği bu yalan çeşidi çoğunlukla eğlenme amaçlıdır. Çocuk oyuncağının düşüp yaralandığını ve onu doktora götürüp iyileştirdiğini söyleyebilir. Kendisine çanta hazırlayıp, okula gittiğini akşam döneceğini söyleyebilir. Evcil bir hayvanı olduğunu ve onu yatağında beslediğini söyleyebilir.

İlgi İsteyen Abartılı Yalanlar

Çocuklarda yalan ilgi çekme amaçlı ise mutlaka altında yatan neden araştırılmalıdır. Çocuk ailesinin veya değer verdiği diğer kişilerin bir sebeple ilgisinin azaldığını hissediyor olabilir.

Ebeveyninin yoğun tempoda çalışması, yeni bir kardeşin gelmesi, ebeveynin mutsuz olması gibi. Bu ihtiyaç sadece ebeveyne yönelik de değildir, öğretmen, diğer aile bireyleri ve arkadaşlar için de geçerli olmaktadır.

Çocuk ailesinin ilgisini çekebilmek için karnının ağrıdığını, ateşinin olduğunu, hastalandığını söyleyebilir. Çocuğa "yalan söylüyorsun" demek veya yalanını ortaya çıkarmaya çalışmak yerine çocuğun neden bunu yaptığını araştırılmalıdır. Çocuk ailesiyle duygusunu paylaşabilecek yakınlıkta olabilmeli, alacağı tepkiden çekinmemelidir.

Model Alınan Yalanlar

Çocuk bir şekilde ebeveyninin veya gözlemediği başka bir kişinin yalan söylediğine şahit olabilir. Çocuk bu yalanın başkaları tarafından normal karşılandığını görüyorsa yalanı model alabilir. Benzer şekillerde ve amaçlarla yalan söyleyebilir.

Savunma Mekanizması Olarak Kullanılan Yalanlar

Yetişkinlerden gelebilecek tepkilerden veya cezalardan çekinen çocuk kendini savunmak için yalan söyleyebilir. Çocuk yaptığı hatalı bir davranışın sonucundan veya yapmayı ihmal ettiği bir sorumluluğundan dolayı ebeveyninden çekinebilir. Bu çekincesi başka bir yetişkine yönelik de olabilir.

Ailenin yaklaşımı çocuğun beklediği gibi sonuç verdiğinde yalan işlevsel hale gelmekte ve alışkanlığa dönüşebilmektedir. Bu nedenle çocuğu korkutmak yerine çocuğa neden-sonuç ilişkisini öğretmek gerekmektedir. Çocuğa hatalarından ders çıkarmayı öğretmen çok daha yapıcı, geliştirici ve etkili bir yöntem olacaktır.

Davranım Bozukluğu Haline Gelen, Patolojik Yalanlar

Çocuklarda yalan gerçek ile hayalin, doğruyla yanlışın ayırımına varılan yaşlardan sonrada devam ettiğinde masumiyetini kaybetmektedir. Çocuk yalan söylemenin yanlış ve zararlı olduğunu bildiği halde yalana başvuruyorsa çok iyi değerlendirilmelidir. Çocuk söylediği yalandan keyif alıyor, yalan olduğu ispat edildiği halde ısrarcı davranıyorsa destek alınmalıdır.

Yüceltilmiş Yalanlar

Kimi zaman da yalan çocuğun başkalarına ait gerçekdışı beklentileri karşılayamadığı durumlarda açığa çıkmaktadır. İhtiyaç duyduğu taktiri, övgüyü görememesi çocuğun bu ihtiyacını doyumak için yalana başvurmasına neden olur. Sevginin koşullu sunulduğu, kıyaslama ve rekabetin olduğu aile ve/veya okul ortamında yetişen çocuklarda sıklıkla görülebilir. Çocuk kardeşinden veya akranlarından daha iyi olduğunu gösteremezse yalanlarla bu başarıyı elde etmeye çalışır.

Çocuklarda Yalan Söyleme Davranışına Ailenin Yaklaşımı Nasıl Olmalıdır?

Çocuklarda yalan davranışının kalıcı hale gelmemesi için ailenin tavır ve tutumunda değişikliğe gitmesi gerekmektedir.

Aile İyi Bir Rol Model Olmalı

Aileler kimi zaman farkında olmaksızın çocukların şahit olabileceği yalanlar söyleyebiliyorlar. Bu yalanın niyeti, amacı her ne olursa olsun çocuk için çelişkili mesajlar içermektedir. Çocuğun yalana başvurmasını istemiyorsak önce kendi davranışlarımızla doğru model sunabilmeliyiz. Duygu ve düşüncelerimizi ifade etmenin yalansız bir yolunu bulmak ve iletişim şeklimizi değiştirmek gerekir.

Aile İçi Sağlıklı İletişim Kurulmalı

Ailede çocuğun korkmasını veya kaygılanıp kendini korumaya almasını gerektirecek bir atmosfer olmamalı. Çocuklardan veya ebeveynlerden birinin sözel, duygusal, fiziksel şiddete maruz kalması çocuğa kendisini tehdit altında hissettirir. Bu da çocuğun yalan aracılığı ile kendini korumaya çalışmasına neden olabilir. Aile içi iletişim şekli güvensizlik ve korku üzerine kuruluysa mutlaka değiştirilmelidir. Ebeveynler çocuğun yanında kavga ediyorsa mutlaka barışma da çocuğun yanında yapılmalıdır.

Korku kültürünün egemen olduğu ailelerde **çocuklarda yalan** savunma aracı olarak açığa çıkabilmektedir. Böyle bir ortamda çocuğun özgüveni ve öz değeri de zedelenmektedir.

Gerçekdışı Beklentiler Taktir İhtiyacını Doğuruyor, Yetersizliği ve Performans Kaygısını Besliyor

Aileler çocuklarının başarılı olmasını ve her zaman kendilerinden daha iyi koşullarda yaşayabilmelerini arzu ediyor. Bu arzuları çoğu zaman çocuklar üzerinde erken yaşlardan itibaren psikolojik baskıya neden oluyor. Ailenin çocuğa yönelik gerçekdışı beklentileri çocuğun potansiyelinin üzerinde çabalamasına yol açıyor. Ailesini mutlu etmek için uğraşan çocuk başarısız olduğunda ailenin sevgisini kaybetmekten korkuyor.

Bu korkuya ailesini üzecek olması düşüncesi de eklenince yalan söylemek çok daha cazip hale geliyor. Aileler çocuklarıyla ilgili beklentilerinin ne denli gerçekçi olduğunu iyi değerlendirmeliler. Aksi halde bu yaklaşım çocuğun yetersizlik duygusunun gelişmesine ve performans kaygısının oluşmasına neden oluyor.

Çocuğunuzu Başkalarıyla Kıyaslamayın

Ailelerin farkında olmadan yaptığı ve **çocuklarda yalan** söyleme davranışını tetikleyen bir başka etken de kıyaslamak. Çocuklar bazen kardeşleriyle veya akranlarıyla kıyaslanabiliyor. Ailenin motive etmek amacıyla yaptığı bu değerlendirme özelliklede çocuk rekabetçi bir mizaca sahip değilse ters işliyor. Kıyaslandığı kişiyle boy ölçüşemeyeceğine inanan çocuk içe kapanıyor, özgüven zedeleniyor, yetersizlik hissi gelişiyor. Çocuk ailenin beğenisini kazanabilmek için yalana başvurabiliyor.

Ebeveyn Tutumlarınızı Gözden Geçirin

Baskıcı otoriter tutum sergileyen ebeveynler çoğunlukla ceza ile çocuğu disipline etmeye çalışıyor. Cezadan korkan çocuklarda yalan kendilerini koruyabilmek için bir savunma mekanizması olarak işliyor. İlgisiz, ihmalkar ebeveyn tutumlarında ise çocuk ebeveyninin dikkatini çekebilmek için abartılı yalanlara başvurabiliyor. Yalanın gelişmesine neden olan bir başka tutum ise aşırı korumacı tutum.

Çocuğun sürekli kontrol altında olduğu, korunup sakındığı bu modelde çocuk rahat bir nefes alabilmek için yalana yönelebiliyor. Sevginin koşullu olması da yalan söyleme sıklığını artırmaktadır.

Çocuklarda Yalan Fark Edildiyse Nedenleri Öğrenilmeye Çalışılmalı

Yalan karşısında ailenin tutumu cezalandırma, korkutma veya ayıplama yerine nedenini öğrenme odaklı olmalı. Çocuklarda yalan mutlaka dikkate değer bir nedenle açığa çıkmaktadır. Ailenin bu nedeni araştırması ve çocuğun yalana başvurmasına neden olan ihtiyacının doyurulması gerekir. Bu süreçte çocuğa yeterli zaman ayırmak, değerli ve önemli olduğunu hissettirmek gerekir.

Çocuk duygu ve düşüncelerini ifade etmesi için cesaretlendirilmelidir. Aile ani tepkiler vermekten kaçınmalı, suçlayıcı tavırlar takınılmamalıdır. Çocukta yalan davranışı sıklık kazandıysa, bu yalanlar çocuğa ve çevresine zarar vermeye başladıysa destek alınmalıdır.

- Son olarak çocukların yalan mı söylediği yoksa şaka mı yaptığını iyi anlamalıyız. Bu yaş dönemindeki çocukların yalan ve şaka kavramını tam oturtmadığı için ikisini birbirinin yerine koyduğu gözlemlenmektedir. Çocuğunuzla yalan ne demek ? Şaka ne demek ? üzerine sohbetler edip örnekler verdiğinizde kavramları daha iyi öğrenmelerini sağlarız.

